

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERMIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Dr K. Fernhout, Baarn; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dordrecht; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:
Dr C. TAZELAAR, 2e Const. Huygensstr. 77, Amsterdam

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 250 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Kerkelijke gedeeldheid en Verbondsgehoorzaamheid. VII. — Uit de Schrift: Het Recht van den Sterkste en de Sterkte van het Recht (Matth. 26: 52, 53, 54) (Openb. 13: 10). — Kerkelijk Leven: Pluriformiteit der kerk en epigonisme (nieuwe reeks). XVIII. Aäron en de Egyptenaren. Vrije Prot. Theol. Faculteit. I. — Literatuur en Kunst: Nieuwe Boeken over Indië. IV. (Slot). — Zielkunde: Replik. V. — Vakwetenschap en Praktijk: Bijbel en Natuur (2e Serie). V. — Uit de Historie: De Reformatie in de Classis Neder-Veluwe 1592—1620. II. — Perschoon. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Kerkelijke gedeeldheid en Verbondsgehoorzaamheid.
(„Een roepstem” beantwoord.)

VII.

Het instituut of het institueeren?

Zoo zijn wij dan genaderd tot het punt, waarop ons betoog den overgang vindt van de o.i. onjuiste opvatting van het „verbond”, als ware dit een min of meer „statisch” rust-motief, tot de belere verbondsbeschouwing, welke de ongebroken verbondsgehoorzaamheid immer wezenlijk laat behooren tot de levende verbondswerkelijkheid als een konstitutief element in dit begrip.

Het valt niet te loochenen, dat de Leidsche redenaars, met name dan de eerste, die het „verbond” in den titel van zijn rede opgenomen heeft, ons eigenlijk in het onzekere laten over de vraag, wat bij hen het woord „verbond” eigenlijk beteekent. Dat zij echter in hun betoog de onderscheiding tusschen verbondskring en verbondsgehoorzaamheid, tusschen verbondsgemeenschap en verbondswerkingen, tusschen verbondsgebied en verbondsgehoorzaamheid niet duidelijk aangeven, blijkt uit alles. Het enkele feit reeds, dat er gesproken wordt van een „willekeurig de schaar zetten in het verbond”, bewijst dit. Men zou immers aanstonds denken: wie kan nu een schaar in het verbond zetten? Maar natuurlijk bedoelt de schrijver-redenaar, dat men niet willekeurig de schaar moet zetten in den verbondskring; een stelling, waarmee wij het volkomen eens zijn.

Nu is echter de vraag: wat is dan die verbondskring? Hoe krijgen wij hem te zien? Hoe tekenen wij hem af? Hoe kunnen wij dien eertitel van „verbondskring” geven aan een bepaald ergens aanwijsbaar menselijk gezelschap? Op deze brandende vraag wordt hier niet geantwoord. Alleen dit één wordt duidelijk, dat de sprekers van dien avond met dien verbondskring, die zichzelf wettig noemen mag, en uit dien hoofde anderen tot zich roepen moet, de „kerk der hervorming” hier te lande bedoelen. „De kerk der hervorming”, zeggen zij, „hier te lande is een planting van Gods eigen hand. De kerk van zijn verbond. Dat heilig erf mag ontheiligd zijn, er mag een organisatie aan opgelegd zijn, het is en blijft de kerk van het verbond”.

Men ziet het, hier wordt gesproken van „de kerk” van het verbond. Men behoeft niet te vreezen, dat mogelijk onder „de kerk der hervorming hier te lande” een soort van abstractie bedoeld zou zijn: een onzichtbaar, niet in één instituut aanwijsbaar lichaam, een onaanwijsbare massa-zonder-adres. Neen, hier wordt wel duidelijk heengewezen naar de bestaande Hervormde Kerk. Al wordt toegegeven, dat er kinderen des verbonds thans buiten haar staan, toch is zij die verbondsgemeenschap, welke ons oproept tot verbonds-aanschuwing. „Een groot deel dergenen, die tot het Verbond behooren” is wel „geleerd”, „in gescheiden kerken”, en de Hervormde Kerk zelf „zit” nog wel „onder de opgelegde organisatie”, maar ook ondanks dat eerste feit, en ook ondanks die organisatie, is de Hervormde Kerk van heden de verbondsgemeenschap, welke

naar „het wezen” dien naam durft blijven voeren. Zij roept ons toe: „verwar niet langer dat uiterlijk kleed der organisatie, dat ook wij knellend vinden, met het „wezen”, want het „wezen”, dat is de kerk des Heeren in onze landen”.

Zoo wordt dus een gegeven instituut als verbondsgemeenschap aangewezen. De in voorgaande artikelen besproken „moeder”-gedachte accentueert dan nog daarenboven dit fixeeren van die bepaalde gemeenschap als zulk eene, welke nu eenmaal door „het verbond” is geteekend en met gezag bekleed.

Nu moet het ons van het hart, dat wij niet dezen weg op kunnen gaan. Wij wijzen een dergelijk quietisme — want daarheen moet het betoog leiden — van de hand, zoowel voor de Hervormde Kerk als ook voor de Gereformeerde Kerken, om nu maar van andere te zwijgen.

Want de bijbelsche oproep: „aanschouw het verbond”, wil o.i. niet zeggen, en mag dus, in onzen mond, nimmer bedoelen te zeggen: blijft onder alle omstandigheden trouw aan het gegeven INSTITUUT. Integendeel: deze kreet mag, in zooverre het een woord van menschen tot menschen is, alleen dit beteekenen: blijft onder alle omstandigheden trouw aan GOD in het INSTITUEEREN. M.a.w., het is geen oproep, om AAN een INSTITUUT, doch een, om IN het INSTITUEEREN trouw te zijn. Trouw, — aan wien? Aan de menschen? Aan de kerk? Neen, dat niet. Want dan komt in de vermaning alles weer neer op die valsche, boven afgewezen „moeder”-speculaties. De „kolonisten”, bedoeld in het voorgaand artikel, moeten trouw zijn aan hun Regeering in het moederland. Trouw dus aan God. Aan hun Koning, die immers in den hemel op den troon zit. Trouw aan Hem, IN het INSTITUEEREN. Want „het” „instituteeren” van de kerk, dat is onder vele andere dat levende, spanningsvolle, concrete, immer doorgaande werk, dat de geloovigen hebben te verrichten. En daarin hebben zij, gelijk in alle werk, dat hun ter hand gesteld is, eenvoudigweg gehoorzaam te zijn aan hun Koning, die in de „coelestis hiërarchia” hun bevelhebber is.

Wij spraken daar van quietisme, dat dreigen zou, zodra men de actuele, ongebroken, verbondsgehoorzaamheid abstraheerde van het verbondsleven, het verbondsstatuut, de verbondsrealiteit.

Dat hier het onder dezen naam aangeduide gevaar inderdaad dreigt, sterker: dat de Leidsche redevoeringen, naar hun inhoud, blijken aan dit gevaar niet ontkomen te zijn, meenen wij, ter waarschuwing óók van ons zelf, om de volgende redenen te moeten aanwijzen.

a. Allereerst vestigen wij den nadruk er op, dat heel de gangbare uitwerking van het bekende „moederbeeld” reeds in deze richting wijst. Nadat ons artikel van verleden week geschreven was, wees een predikant ons op de treffende opmerking van een exegeet, die in zijn uitlegging van den bekenden tekst uit Philippenzen („de staat, waarvan wij burgers zijn, is in den hemel”) herinnert aan Handelingen 16: 12. Daar staat, dat Philippus een KOLONIE was. De in Rome gevestigde staat, de overheid dus van Rome, had gezegd tot die kolonisten: gaat daarheen, en gehoorzaamt daar in den vreemde, aan de wetten van ONS hier in Rome zetelend gezag. Die kolonisten zouden revolutie gepleegd hebben, als zij, eenmaal in Philippus aangekomen, en de stad goed bevonden hebbende, gezegd hadden: ubi bene, ibi patria, of te wel: wij hebben het hier goed, wij beschouwen Philippus als onze vaderstad, wij noemen haar onze „moeder”. Neen, zij waren kolonisten, en bleven dus aan ROME trouw. Zij zeiden: de staat, waarvan wij burgers zijn, IS IN ROME. En nu komt straks Paulus, en die schrijft aan de christenen daar in Philippus: uw romeinsche omgeving zegt: de staat,

waartoe wij behooren, is IN ROME, maar ik zeg u: de staat, waartoe GIJ behoort, is niet in Rome, maar IN DEN HEMEL. Het is inderdaad een treffende gedachte: de tekst omtrent de kolonisten (zie verleden week) is geschreven aan een gemeente in een stad van kolonisten.

Welnu, zodra in Philippus, de stad der kolonie, hetzij ten aanzien van „Rome”, hetzij ten aanzien van den „hemel”, de kolonisten zouden zeggen: waar wij het goed hebben, daar is onze moederstad, zouden zij de gegevenheid van de stad, den door stadsmuren afgesloten kring, waarin zij zichtbaar verkeerden, tot basis hebben gemaakt van hun handelingen. Maar dat mocht niet. Want de spanningsvolle trekking van den weligen hand aan hun staat, heel ver weg, in Rome, of — in den hemel, DIE bepaalde hun eigenlijke kinderlijke, burgerlijke trouw. „Kinderlijk”, zoo zeiden we, om in het beeld van de „moeder” te blijven. „Burgerlijk”, voegden we er aan toe, om in het beeld van den „staat” te blijven. Reeds het enkele feit nu, dat over heel de linie van het kerkelijk leven — ook in Gereformeerde publicaties — men eigenlijk aan deze verbondsgehoorzaamheidsverkenning blijkt ontwend te zijn, en deze ontwenning te demonstreeren in quietistische zwoele moeder-speculaties, bewijst wat wij zeiden. Wij betrekken ons zelf in het gericht, — niet voor wat ons kerk-instituut betreft, maar wel degelijk voor wat onze „spanning” in het gehoorzamen, het benoemen, het institueeren betreft. Want het institueeren gaat dagelijks door. En ten aanzien daarvan citeeren wij Dr A. L. C. Kromsigt (Ingezonden stuk N. R. CL): „Zou iets goeds in de kerk niet in praktijk te brengen zijn, dan is het geen kerk” (16-3-35 Avondbl.).

b. Een tweede aanwijzing van den ernst van het dreigende gevaar zie ik in de redevoering van den eersten Leidschen spreker, wanneer hij schrijft: „Neen, wij willen niet iets maken. Het verbond is geen maaksel van menschenhanden. Het is een verbond Gods”. Tot zoover de spreker.

Wij moeten weer openhartig spreken, en zeggen dus, dat wij deze redeneering typisch quietistisch vinden. Zeker, het verbond is een werk van God. Dat heeft de gereformeerde theologie eeuwen lang gepredikt. Maar zij zag daarbij op het ONTstaan van het verbond, en tevens op de garantie, waardoor het voor ons geloof zekerheid biedt van onverbrekelijkheid. Het verbond is onverbrekelijk: juist daarom zal de God van het verbond farizeeusch zelfgenoegzame, zich met den „moeder”-naam „ijdelijk” sierende voormalige verbondstatuten kunnen doen „springen”: „de wrake des verbonds”. Maar dezelfde gereformeerden, die over het ONTstaan van het verbond zoo spraken, wisten toch óók, dat het BESTaan van het verbond nimmer heeten mocht een zaak van God alleen. „In alle verbonden zijn twee deelen begrepen”. Door een EENZijdige beschikking Gods, die het verbond tot stand brengt, wordt het voorts een TWEEZijdige verbondsverhouding.

En daarom mag de toepassing nimmer zijn: „neen, wij willen niet iets maken”. Want, omdat in alle verbonden twee deelen begrepen zijn, is de verbondsregel: wij, verbondskinderen, moeten altijd wat maken. Maken, doen, werken, — o.a. óók het institueeren van de kerk van Christus hier in deze wereld, dat moet een ongebroken, onafgebroken verbondsverrichting zijn. Het gaat om de verbondsgehoorzaamheid. En als de Leidsche redenaar zegt: het verbond was er op het oogenblik der Scheiding in 1834, en vervolgens, — dan antwoorden wij: volkomen juist. En omdat het er was, waren al de verbondelingen verplicht tot de verbondsgehoorzaamheid, o.m. in het kerk-institueeren, krachtens het ambt der geloovigen. Daar was er geen één onder hen, of bij zijn doop was gezegd: dat in alle verbonden — ook voor hem — twee deelen begrepen waren. Dus móesten zij werken. Wanneer zij dat deden, ziende in het gebod, blind voor de toekomst, dan was dat geen „eigen-